

בראשית כד חיי שרה

לז

ביאור יונתן

יונתן בן עוזיאל

(לו) בְּתֵר דְּסִיבְתָא. אחרי שְׁדָקְתָּהּ. חרגם 'אחרי זקנתה' בלשון פעל, ולא 'סיבותה' כלשון הכתוב, משום ש'בחר סיבותה' מתפרש אחרי זמן זקנתה, וזה לא יתכן כי אחרי זמן הזקנה הוא המיתה (באורי אנקלוס). (לח) אֲרֵיזָן. אלא, כי אם. מחרגם 'אם לא' - אלא, לפי הענין שאמר אברהם שלא יקח מבנות הכנעני אלא מבית אביו, וכ"ה באונקלוס [וכן חרגם לעיל בדברי אברהם (פסוק ד) 'כי אל ארצי ואל מולדתי']. וראה תייר השלם כאן.

וְגַמְלִין וְחֻמְרִין: לו וילדת שָׂרָה אֶת רבּוּנִי בַר לְרַבּוּנִי בְּתֵר דְּסִיבְתָּ וַיְהִי לָהּ יֵת פֶּל דִּילָהּ: לו ואומי יְתִי רבּוּנִי לְמִימַר לָא תִסְב אֶתָּא לְכָרִי מִבְּנֵת פְּנֻעֲנָאֵי דְאַנָּא יִתְב בְּאַרְעֵהוּן: לח אֶלְהֵן לְבֵית אֵיבָא תִיזַל וְלִיחֻסֵי וְתִסְב אֶתָּא לְכָרִי: לח ואמר לי ?? דִּפְלַחִית קוּמוּי יְזַמֵּן מִלְּאֲבָה עִמָּךְ וַיִּצְלַח אֲרַחֲךָ וְתִסְב אֶתָּא לְכָרִי מִן יְחוּסֵי וּמְגַנִּיטַח בֵּית אֵיבָא: מא פְּכֵן תִּתְדַכֵּי מִמוּמְתֵי אֵן תַּעוּל לְבֵית יְחוּסֵי וְאֵן לָא יִנְתַּנּוּן לָךְ וְתַהֵי זְכָאֵי מִמוּמְתֵי: מב וְאַתִּית יוֹמְנָא לְעֵינָא וְאַמְרִית ?? אֶלְהֵה דְרַבּוּנִי אֲבָרְהָם אֵן אֵיתָךְ פְּדוּן מִצְלַח אֲרַחֲךָ דְאַנָּא

לְבֵית אֵיבָא תִיזַל וְלִיחֻסֵי וְתִסְב אֶתָּא לְכָרִי: לח ואמר לי ?? דִּפְלַחִית קוּמוּי יְזַמֵּן מִלְּאֲבָה עִמָּךְ וַיִּצְלַח אֲרַחֲךָ וְתִסְב אֶתָּא לְכָרִי מִן יְחוּסֵי וּמְגַנִּיטַח בֵּית אֵיבָא: מא פְּכֵן תִּתְדַכֵּי מִמוּמְתֵי אֵן תַּעוּל לְבֵית יְחוּסֵי וְאֵן לָא יִנְתַּנּוּן לָךְ וְתַהֵי זְכָאֵי מִמוּמְתֵי: מב וְאַתִּית יוֹמְנָא לְעֵינָא וְאַמְרִית ?? אֶלְהֵה דְרַבּוּנִי אֲבָרְהָם אֵן אֵיתָךְ פְּדוּן מִצְלַח אֲרַחֲךָ דְאַנָּא

שפתי חכמים החדש

רש"י

נכבד ויותר חסיד מענר אשכול וממרא וכו' (מנח"י): לא *דאם לא כן היום' למה לי (רא"י):

(מב) ואבוא היום. היום ינחתי והיום נחתי, מנא שקפנה לו הארץ (פנהדרן נה. ג"ר ע"י). אמר רבי אחא, יפה שיחמון של עבדי אבות לפני המקום מתורמן של בניו, שהרי פרשה של אליעזר כפולה צמורה, והרבה גופי תורה לא נחמו אלא ברמזיה (ג"ר פ' ט):

אבן עזרא

(מא) אז תנקה מאֲלֵתִי. ולא אמר משבועתי, והטעם כי אפחד [ממנו] מאדוני ומאלחו:

רשב"ם

דלת זקנים

(פז) ויתן לו את כל אשר לו. לא יחלקו אחיו עמו: (מ) ישלח מִצְאָכּוֹ. ידע אני שימנו לך: (מב) ואמר ה' אֵלֵהי אדוני אברהם וגו'. כל ארכות דברים, להודיע שזאת הקדוה נכון הוא ילא הדבר:

(פז) אולי לא תאבה האשה. פירש רש"י ז"ל שלכן כתיב אלי חסר וא"ו, למרש (א"כ) [אלי], שהיתה בת לאליעזר וכו'. ותימה שגם רבי שלמה פירש על קרא דוֹנְקִית מְשֻׁבְּעֵי ואת (פסוק ח), ותקח אשה לבני מבנות ענר אשכול וממרא, וגם הם כנעניים היו. ויש לומר שבו נתקיימה כבר הקללה שהרי הוא עבר, אבל הם לא היו עבדים. ועוד יש לומר, דוילא ביה מילתא טפי להשיא לבנו בת עבדו. ועוד אמרין בבראשית רבה (נט ח) אליעזר בנו של חם היה. וזבפרקי רבי אליעזר (פרק טו) אומר, אליעזר עבד אברהם הוא עוג מלך הבשן, והכי איתמר התם זקן ביתו של אברהם אבינו היה אליעזר, וכתב עליו עבד עולם, וכשגמל חסר עם יצחק הוציאו לחירות עולם, ונתן לו הקב"ה שכרו בעולם הזה והעמידו מלך, והוא עוג מלך הבשן. וקשה שהרי עוג רשע היה, ומשה הרגו (ברכות נד:), ואליעזר היה צדיק, וגם במסכת סופרים חשיב ליה מתשעה שנכנסו בגן עדן מחיים, ועל דבר זה נכנס, כי כשהביא רבקה ולא מצא לה יצחק בחולים, כמו שאפרש בעזרת ה', היה חושדו שבא עליה, ואמר לו כן תחיה וחכנס בגן עדן כמו שאחיה נקי ממנה, ונתקיים לו אותה ברכה ונכנס חי בגן עדן. וצריך לומר ששני עוג מלך הבשן היו, אחד רשע שהרגו משה, אחר שהיה עבד אברהם והיה צדיק ומלך, וקשקלך נקרא שמו עוג, כי כל מלכי הבשן נקראים עוג, כמו שמצינו בכל מלכי מצרים שנקראין פרעה:

בעל הטורים

(מא) אז תנקה מאֲלֵתִי. ואברהם אמר (פסוק ח) מְשֻׁבְּעֵי. שהוא התמיד עליהם לומר שהביאו כולה שהיא חמורה יותר (גין סבעת לה), כדי שיתרצו: כי תבוא אל משפחתי. ולא אמר יאל בית אבי, לומר שאם לא ימצא מבית אבי יקח מבית אם:

ספורנו

חזקוני

(פז) אחרי זקנתה. לפיכך היה חניני משעה שנולד: (פז) וישביעני אדוני. ונהיות שאלונו מאס כלנשי ארנו ונמר נכס נחמי אליכס, לא להעדר נשים נאלרנו:

(פז) אחרי זקנתה. ושבו לא יהיה לו בן ממנה: (פז) אלי. תניינא חסר, לומר בשעת סיפור דברים כדי לחבכו בעיניהם, אמר להם אם היה רצון אדוני הייתי מעבדו אלי: (מב) ואבוא היום. פירש רש"י, פרשחו של אליעזר כפולה וכו'. ולפי הפשט נכפלה להודיען כי הוא סיפר להם איך השביעו אברהם ואין אירעה לו רבקה בתפלתו, שאם לא כן תתמה איך הסכימו לו מיד קרובי רבקה, הוא שנאמר (פסוק ט) וַיֹּאמְרוּ מַה יָצָא הַדָּבָר:

כלי יקר

גנותו לפניהם ויתן להם פתוחן פה בזה שבאמת לא תתרצה לילך עם שְׂפֵל אַנְשִׁים כְּמוֹתוֹ, ועוד למה יזכיר בפניהם שאמר כן לאברהם. אלא ודאי שאמר כי בת יש לו, והזכיר זה כדי לאיים עליהם שאם לא תרצה לילך עמו יתרצה אברהם לבתו אחר שלא ימצא משט כרצונו, ומה שהשיב לאליעזר על זה (פסוק ו) הַשְּׂמֵר לָךְ על כל פנים, משמע שאף אם לא תלך אחרי מכל מקום אינו מסכים להשיאו בתו של אליעזר, יכול להיות שאמר כן כדי שלא יירשל אליעזר בדבר ויסמוך על זה. וקל להבין:

(פז) ואומר אל אדוני אֵלֵי לא תלך האשה אחרי. פירש רש"י 'אלי חסר כתיב, לפי שבת היתה לו לאליעזר' כו'. ומקשים על זה למה לא נכתב 'אולי חסר הנאמר אצל סיפור אליעזר עם אברהם (פסוק ח):

ואומר אני, אילו כתב שם הייתי אומר שלכן נכתב חסר, כי אמר אליעזר 'אלי לא תאבה, ו'אלי היינו בשבילי, כי לא תרצה לילך עם עבד כמוני אלא עם שרים ונכבדים. אבל עכשיו שנכתב חסר בסיפור אליעזר עם לבן ובחואל אין לפרש כך, כי איך יזכיר

ת שָׂרָה
ני בְּתֵר
דִּילָהּ:
יְמַר לָא
מִבְּנֵת
אַרְעֵה:
תִּיזַל
לְכָרִי:
אם לָא
אָמַר לִי
יִשְׁלַח
אֲרַחֲךָ
וְתַרְעִיתִי
וְהִי זְכָא
וְתַרְעִיתִי
הִי זְכָא
י"א
לְעֵינָא
דְּרַבּוּנִי
רַעְוָא
י"א קדושין
יום וגו'.

וְלֵהִי
אֲנֹכִי

ה הרלה
ה לבני
ית לני
ה תלך
ה והיה
ות אליו
ארור,

לו (פסוק ח)
זכמע שהיה
י"א יש לומר
כי עדיין לא
ה שהשביעו
יצונו לומר
ה מקיימת
היתה יותר

שריטה בכותל ואיתא במסכת
ברכות (כ"ג ע"פ [שמות טו כא] והם
השמש ונמס, בשעה ד' או אינו אלא
בשעה ו' כשהוא אומר כחום היום,
הרי שעה ו', ונמצא דביאת המלאכים
היה בהצות היום, ועל פי זה יובן,
ודו"ק. גם זה בשם א"א זל"ה.

פרשת חיי שרה

בפסוק (וכד מכו) ואבא היום אל העין,
פי' רש"י היום יצאתי והיום
באתי אמר ר' אחא יפה שיחתן של
עבדי אבות כו'. והוא תמוה מה ענין
מאמר ר"א לכאן.

ונראה לתרין ע"פ מה דאיתא במס'
גיטין (סד.) השולח שליח
לקדש לו אשה אסור בכל הנשים
שבעולם שמא יפגע באחות אשתו
וכו', נמצא לפי זה קשה למה עשה כן
אברהם ולא הי' חייש למיתת השליח
בדרך, אמנם ע"ז י"ל דלא הי' חש
למיתת דע"ז יש תקנה כשלא יפסיק
פומי מגירסא כמו שעשה דוד המלך
ע"ה כמוזכר במס' שבת (ל.) אמנם
ע"ז קשה ג"כ הא תינח אם לא הי'
מעכב בדרך אך אם יום או יומים,
אבל אם הי' מאחר דרכו לעכב ג'

ברש"י עה"פ וכב ג' ויקח שני נערי
אתו, שאין אדם חשוב
רשאי לצאת לדרך בלא שני נערים.
עיין מה שכתבתי על זה בפ' בלק
בס"ד.

ימים בדרך אז הי' מן ההכרח לישן
עכ"פ, כמו דאיתא בגמרא ונדרים (טו.)
הנשבע שלא ישן ג' ימים ולילות
מלקין אותו וישן מיד, וא"כ הי' לו
לחשוש למיתה בעת השינה, לכך
פרש"י ואבוא היום יצאתי וכו' נמצא
שהי' הליכתו ביום א' ולא הי' חייש
למיתה כג"ל שלא יהי' פוסק
מגירסתו, אמנם הא תינח בעת
הגרסא אבל כשהי' פוסק עלי שיח אז
הי' חשש מיתה והוא התחיל לדבר
ולומר כל הקורות אותו עם רבקה
והאיך עביד הכי ולא הי' חייש
למיתתו, לכך פי' רש"י אמר ר' אחא
יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן
של בנין ושיחתו נחשב כלימוד,
וק"ל. בשם א"א זצ"ל. (נדבר זה הניא
הגאון צעל ילקוט הגרשוני משמו של רבינו
זל צהשמועות צסק פ"ה האזינו).

האזינו

איתא במדרש וכו' ד' ע"פ
ותאמר רבקה אל יעקב
קללתך בני, אמר ר"י ע"פ
לאביך ולומר יעקב צדיק ויטי'
והוא תמוה, ועוד דלפי זה כשה
עשה בתחבולות לשנות בכ"ה
ונ"ל ע"פ דאיתא במדרש
וכי' סג' ע"פ וכי' כ"ה
אוהבת את יעקב, כל זמן שה
קולו מוספת אהבה, והוא נ"כ
מובן. אמנם צריך לתת טעם כב
מחולקין יצחק ורבקה בנין
יעקב ועשיו, וי"ל דיצחק כב' -
אב עדיף מת"ת ועשיו הי' ציד
של אביו כדאיתא כן בגמרא
חדא ומילה (טו.) ורבקה כב' -
עדיף כאשר הוא באמת להכין
דזה הוא פי' המדרש כו' דה
קולו פי' קול יעקב בבתי כו'
וק"ל.
ואפשר לומר שזה תלוי
ערוכה במס' קידוש
ו"ל שאל בן אלמנה את ר' א
אומר השקני מים ואכיל
השקני איזה מהם קודם, א"כ
ואמ"ך חייבים בכבוד אביך
גבי ת"ת י"ל סברא זו דאית

ע"ש. הנה מפסוק זה גופא יוצא שם לקפיצת הארץ והי פירוש. היום יצאתי והיום כאתי מכאן שקפיצה פירוש מכאן גופא מדברים אלה שבנה המאמר והבן. וזהו פירוש יפה שיחתן של עבדי אבות, כי בשיחתן רומזים סודות נפלאות עם יהודים לקפיצת הארץ מה שאין ביד בני אפילו על פי תורתן:

ויצחק בא מבוא באר לחי רואי וגו'. בתרגום יונתן איתא שלאחר העקידה היליכו המלאכים את יצחק לבית המדרש של שם. ואתא (ב"ר ט) שבעת הזאת שפגעה רבקה את יצחק היתה ביאתו מדרכו שהלך להביא את קטורה לאביו לאשה. ונוכל לרמוז בפסוק זה ויצחק בא כב"א כי אות ו' הוא רק לנקודת חולם שעליו כנידע. נשאר אותיות מב"א, ב"א גימטריא ג' ע"לה במספר גדול ש' ועם מ' שבמלת מב"א איתיות שם שבא מבהמ"ד של שם. וגם הרמו שהלך להביא את קטורה נרמו, כי בוודאי כיוון יצחק ליחוד גבוה ונשא וזה באר לחי רואי, כי בא"ר נקראת המלכות שהיא תורה שבעל פה ביאור התורה שבכתב. לח"י הוא חי העולמים תורה שבכתב. וגם נרמו במלת ויצחק בא מב"א מלא גימטריא מ"ט שערי בינה דמינה דינין מתערין כי שם עולמות הנסתרים ושם נקרא הכורא בשם הו"א שהוא נסתר מהשגה. עכ"ז הוא יושב בארץ הנגב כי דרום הוא החסד דרועא ימינא כי גם ההסתר שמסתיר את עצמו כביכול הוא מפני כי גבר חסדו על בראויו שיוכלו לסובלו לכן מצמצם אורו ומציץ מבין החרכים:

בהפטרה

והמלך דוד זקן בא בימים וגו' (מלכים א' א, א). הנה הצדיק קדוש ה' מו"ה ברוך נכד הריב"ש אמר בפירוש הכתוב (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים על פי דאיתא בווה"ק איך שכתב אברהם אברהם משה משה היינו לעילא ולתתא. פירוש שכל צדיק למטה יש לו שורש ומחצב נשמתו

בגנוזי מרומים ושם הוא דבוק באמת ובדרך עראי הוא בעולם הזה ובכל מעשיו הקדושים ודרכיו הישרים ממשיך קדושתו משורש נשמתו אשר הוא למעלה לעולם הזה. וזה ואברהם זקן שהוא מעולם הנסתר הנקרא בשם זקנה, בא בימים למשוך לעוה"ז שהוא בימים ובזמן עכ"ל. וכן הפירוש בוודאי בדוד המלך שהמשיך קדושתו למטה וקידש הימים והזמן:

והנה הימים חיי האדם הם כמין לבושין לנשמתא שעל ידי ימיו הטובים שמתנהג בהם בצדקתו עושה לבוש לנשמתו דלעילא להמשיכה בזה למטה. ומסתמא לפני מותו של אדם מתאספין יחד הלבושים ומעשה מצות שהתנהג בהם כל ימי חייו. וזה הוא הענין ויקרבו ימי דוד למות דהיינו שבסוף ימיו נתחברו ונתקרבו כל ימיו לאחדים להיות אחד ומסתמא היתה קדושתו גדולה ונפלאה עד מאוד. ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו ודרשו רז"ל מאימת המלאך נצטנן ע"ש. והנה דוד לגודל קדושתו שאמר (תהלים קט, כב) לבי חלל בקרבי מלמד שהרג ליצה"ד בתענית כמאמר חז"ל. ובוודאי כל מה שהזקין ניתוספה חכמתו וקדושתו ובפרט אחרי צערו וחרדתו מאימת המלאך נמוג רוח יצה"ר מאתו ולא יכול עוד להסיתו לשום ענין:

וזה ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו, דהיינו שלא היה יכול עוד להתלבש בלבושים ולעבוד ה' כי סר מאתו היצה"ר לגמרי ונדמה כמלאך אלהים ואם כן לא היה לו ממילא חיות העולם הזה כי מה ענין למלאך ה' בעוה"ז. ויאמרו עבדיו יבקשו למלך נערה בתולה ותהי לו סוכנת, והיא היתה אבישג השונמית נוספת על י"ח נשים ואינו רשאי לבא אליה והם נתנוה בחיקו ועל ידי פירשתו מאתה לבלתי בוא אליה עבד ה' כראוי, ונמצא שנעשה לו ימים ולבושים ממעשה עבודתו את ה' על ידי כבישת יצרו. ואמרה אליו אבישג חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקיט, כלומר שהוסר ממך

כח יצה"ר וחוש המשוש הגשמי אתה עובד ה' בזה הפרישית. שבע החדרה ואמר רב יהודה

ורבקה אמרה אל יצחק הנה שמעתי את ואברככה לפני ה'. ופירש"י כי די ע"ש. והענין נפלא כי לא יצחק שאמר לפני ה' רק יאב ונראה רמו הדברים שאמר יצחק וצודה לי צידה וחשבו במסירתו ליתר צי"ד קרי. לכן נראה כי בדבריו לשם הוי"ה הגנוז כי יתירים כי היה לו לומר יצד יתירים כי די באותיות צד אלא שרמו לארבע אותיות הק על ידו. ורבקה הצדיקת לצי הרמו ואמרה בעליל שמעתי את לפני ה'. ועיין בווה"ק בדי בזה הפסוק ונראה ככוונה

ויאמר מה זה מהרה ל במד"ר (ב"ר כ"ג) הברכה בני אביך נתברך בן ה יאתה בן ס"ג שנים. ויאמר ב לפני, רבי יוחנן וריש לקיש ל קורבנך המציא לך הקב"ה ש ישא אברהם את עיניו וירא על אחת כמה וכמה, ואיחרי המציא לך דכתיב וסם כה יצד

העליונים מדריגה שהוא קושר דבר גשמי ברוחני, ואף שהגשם הוזה הוא ג"כ אור עליון רוחני אעפ"כ נקרא גשם לעומת העולם שלמעלה הימנו שנק' שמים ושנק' בבחי' ארץ החיים. ואנו רואין שהארץ הוא גשם לעומת השמים הנראים לנו וכמ"כ הארץ העליונה הוא בבחי' לעומת השמים העליונים. ועל המדרגה הזאת אמר הכתוב (דה"א כט, יא) כי כל בשמים ובארץ, ומתרגמינן דאחיד בשמיא ובארעא. כי המדרגה הזאת אוהו בשמים ובארץ רוחני וגשמי ומקשרם יחד. ולכך היא נקראת בכל להיות שהיא דבוקה במדריגת כל שמקשר אותה אל השמים. ובכ"ל הוא מספר שם ב"ן ושם זה הוא מורה על העלאת מיין נוקבין. והענין הוא כי כשישראל שמים אל לבם אהבת הבו"ה ומשתוקקים מאוד לעבדו בתורה ומצות באהבה ויראה כדי לעשות נחת רוח לפניו ית"ש. והו העלאת מיין נוקבין שמעלות נשמות ישראל לאביהם שבשמים מה שהם משתוקקים לדבק באהבת הבו"ה וברוך שמו. והנה התחלת מחשבתם שנותנים אל לבם לשוב להשי"ת ומאין נמצא דבר בוודאי הוא מאתו ית' ששולח להם המחשבה הזאת. והו סוד רוחא דשביק בה בעלה. ומעתה יובן דברי המדרש מאליו מ"ש לא בימים של אברהם הכתוב מדבר אלא בימים מן העה"ב ולעתיד לבוא, והיינו כמו שכתבנו שהכתוב מדבר ביומין עילאין שאברהם זקן מתלבש בהם. אמר הקב"ה באו עשרה דורות מגנ עד אברהם והחריבו את עולמי, ר"ל שלא היו מאמינים במלכות שמים שנק' עולם של הקב"ה. כיון שבא אברהם היה לבו על עולמי, היינו שאברהם היה התחלת כנס"י וזה מדויק בדברי הפסוק וה' ברך את אברהם בכל כנ"ל. ומ"ש תפסת את אומנותי בוא ולבוש לבושי, הוא מבואר כי ששת ימים עשה ה' וגו' ונקרא מלבוש. וכמבואר לעיל הכל על

נכון. והבן:

וְאָבֹא הַיּוֹם אֶל הָעַיִן פִּירֵשׁ הַיּוֹם יִצְאֵתִי והיום באתי מכאן שקפצה לו הדרך. ולכאורה מנין לרש"י שקפצה לו הדרך היכי מוכח

מהקרא זאת! שמא יצא אליעזר זה כמה ימים? וי"ל, דהנה איתא בס' קבלה שהשם של קפיצת הארץ הוא אהו"ה והוא ר"ת של "את השמים ואת הארץ והר"ת של "ואבוא היום אל העין הוא ג"כ שם הנ"ל. אך עדיין צריכים למודעי אם קפצה לו הדרך. או אם הוא קפץ להדרך. אך שהשם של קפיצת הדרך הוא בישר אהו"ה היוצא מר"ת א"ת ה"שמים ו"את הארץ. וכאן השם של "ואבוא היום אל העין הוא להיפך והא"ה. מכאן מוכיח רש"י שקפצה לו הארץ. פי' שהארץ קפצה אליו:

פרשת תולדות

וְתֹאמַר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי עַד מָה שִׁמְבֹאֵר לְעֵיל בְּמִקוֹמוֹ דְּהֵיִינוּ שְׂהִיא סְבֵרָה שְׂהִיא מְעוּבֵרֵת מֵאַחַד. וְהֵנָּה כִּשְׂעֵבְרָה עַל פְּנֵי עֲבוּדָה זֶרָה עֲשׂוּ מִפְּרָכֵס לְצִאת וּכְשֵׁהִיתָה עוֹבֵרֵת עַל פְּנֵי בְּהֵמ"ד יַעֲקֹב מִפְּרָכֵס לְצִאת. וְלִכֵּן הִיא קֶשֶׁה לָּהּ הֵיכֵן הוּא הַבְּחִירָה מֵהַעִיבּוֹר זֶה, שֶׁהַקְּב"ה נָתַן הַבְּחִירָה בִּיד הָאָדָם לְחַבּוֹר בְּטוֹב אוֹ בְּרַע אִיזָה שִׁירְצָה, וְהַעִיבּוֹר הַזֶּה אֵינּוּ בּוֹ שׁוֹם בְּחִירָה כִּי הוּא רֹצֵה בְּשִׁתִּינָה כְּנ"ל. וְהוּוּ פִּי' הַפְּסוֹק לָמָּה זֶה אֲנֹכִי, הֵיִינוּ הֵיכֵן הִיא הַבְּחִירָה מִזֶּה הַמְּכֻוֹנָה בְּשֵׁם אֲנֹכִי. וְר"ל שְׂאָדָם אוֹמֵר עַל עֲצֻמוֹ אֲנֹכִי, וְהֵיִינוּ שְׂאֲעֵשָׂה כְּרִצּוֹנִי מִצַּד הַבְּחִירָה וְאֲבַחֲרוּ בָא' מֵהַדְּרָכִים. וְעִיבּוֹר זֶה אֵינּוּ לוֹ בְּחִירָה וְהוּא בּוֹחֵר בְּשִׁתִּינָה. וְלַעֲוֹמֵת זֶה הַשִּׁיבּוֹ לָהּ שֶׁם וְעֵבֶר שְׁנַי גּוִיִּם בְּכַטְנָךְ, אֶחָד בּוֹחֵר בְּטוֹב וְאֶחָד בְּרַע. וְשְׁנַי לְאוֹמֵיִם וְגו' יִתְבָּאֵר עַפ"פ שְׂאֲחֻז"ל (סְנֵהֲרִין צֵא) עַל פְּסוֹק לְפִתַּח חֲטָאת רֹבֵץ (בְּרֵאשִׁית ד'). הֵיִינוּ שְׂהִיצֵה"ר בָּא לְאָדָם מִשְׁעַת לִידָה. וְהוּוּ מִמְעִיךְ יִפְרְדוּ, הֵיִינוּ אַחַר הַהוֹלְדָה אוֹ תְּבוּאָה הִיצֵה"ר לָהֶם וְאוֹ יִהְיֶה הָאֶחָד רֹשֶׁע גְּמוּר וְהַשֵּׁנִי יִהְיֶה צַדִּיק גְּמוּר וְיִפְרִידוּ זֶה מִזֶּה כִּי עַד עַתָּה הָיִינוּ מֵתַדְּבָקִים וְהַבֵּן:

וַיִּרְאֵי כִי אֲרָכּוּ לוֹ שֵׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אֲבִימֶלֶךְ וגו'. דהנה כתיב (שם ב, כה) ויהיו שנים ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו. כי יש

עולמות עליונים שאין בהם שום ולא שום תערוכות רע וממילא א כי הבושה היא מבחי' הרע. יל שחטא לא היה לו שום בושה כי רע עדיין ולכך ולא יתבוששו. או וידעו כי עירומים הם. וזה וידעו הימים. דהיינו שבא לאריכות י שנעשה מרכבה לעולם ארוך. ה את רבקה אשתו, דהיינו שבא רע בבחי' בושה כי לא היה בו רע: קודם החטא כנ"ל והבן:

פרשת ויצא

וְכֹל אֲשֶׁר תָּתֵן לִי עֶשֶׂר אֵצֶי לפרש ע"פ מה ששמעתי ולאטשוב פי' הפסוק (בראשית ה. כ. מעשר מכל, דהיינו שנתן אביו מספר כל והוא אות ה' ע"כ. והנה וימצא מאה שערים, וכבר תולדות דהיינו חמשים שערי וחמשים שערי בינה תתאין. והנה עשר אעשרנו לך, דהיינו שנינו והוא מספר מאה בחי' נ' שערי שערי בינה תתאין. ולכך עשר א מעשר מן כ"ל ול"ך, ה' עילאה ה

וישכב

במקום שהוא וגו' וי"אמר אכן יש ה' כן לא ידעתי. י"ל, כי אותן י"ד כ בבהמ"ד של שם ועבר לא שכב לומד ועבד את השי"ת בלתי ידע היה יודע שאפשר לעבוד את השי"ת במקום שהוא וישכב ויחלום יגו' אע"ה אשר בשינה ג"כ יכולת ל והו ויקץ יעקב משנתו ויאמר: או י"זה, פי' רואה אנכי היום שיש יכולים לעבוד את עבודת הקיד לא ידעתי, פי' מזה לא ידעתי עד

דוגמה נהר שאינו פוסק
 הברין צוחלון וקאמר נמי
 הדין (שנת סה) נהרא
 דכא יורדת מלמעלה שאין
 יורה כעת כמה פוסקים
 יורה אלא כשרצה בגומת
 יורה שעת הרמב"ם הביאו
 ד"ה הטעם בלז כל אישי
 ה' כשי' מחמת גשמיית
 מיי אכל עיי עסק החורה
 כ' והכנת וגו' וקמפרש
 ל' מלך היום על לבך
 כ' כהן בחורה לשמה נעשה
 הכי' מחברך ועיי טפה
 עיי' עולין לקראתו ממקור
 ה' מיעין המחננה דאמרי
 כ' ה' דווקא בנחי מעין
 י' וינו מטבר צוחלון הי'ג
 כ' צידנו יושב באהלה של
 כ' ב' שאינו פוסק שמעבר
 ה' החורה לשמה מגינה
 ג' וכהנה מדה זו אשכחן
 ו' החורה שבעי' דחורה
 ה' וכל קון וקון חלוין
 כ' קולותיו כ' קולותיו
 ה' צבחיית שפע שירד מן
 י' דלחחא שנתנה לדרוש
 ה' ה' עיי חורה שבעי'פ
 ה' י' אשיג דכולו מחורה
 ה' צ' צ'ורייחא (תענית ע.)
 ק' ד' חין כל טפה יורד
 ה' :

ה' י' ואצח היום אל העין
 ה' ז' מיעין לעין דמעין
 ה' ה' במקור עלמו במקום
 ה' ה' נהרא מכיפי
 ה' ה' מכלל חרור לכלל
 ה' ז' ואמרה בוא צרוך ה'
 ה' ה' ה' המחננה ודעפיים
 ה' ה' ששפע עליו מלמעלה

ערוגת

חיי שרה

הבשם

קיג

מה שלא הרגיש כן מעולם ע"כ אמר ואצח היום אל העין
 דזה גופא הוא בנחי העין שטפה יורד מלמעלה וטפיים
 עולין לקראתו וזה בעלמו ענין קפית הארץ דעיי שנעשה
 החשוררות מלמעלה לעשות הכנות לזוג זה המעולה שממנו
 תלך הדור שיקבלו החורה וראשון שזרשון מוכתר שזככות
 ישקב אע"ה יושב אהלים עיי' החחיל ממילא הענין שהטעם
 הצורה י"ש בכל דבר שצדקושה שטפה היורדת משמים
 טפיים עולים לקראתו וזהו ענין שקפלה לו הארץ ואליעזר
 בעלמו בל לבחינה הלאו כדפרישית במאי דאמר ואצח היום
 אל העין והיינו דעשה סימן בזה אם הוא ראוי' ללאח ממנה
 דור ישרים שראוי' לקבלה החורה ע"כ צדק בסימן שאמר
 ואומר אליה השקיני נח מעט מים מכך ואמרה שבה וגם
 לגמלך שאצ דעיי מעט החשוררותו תהי עולה כנגדו
 טפיים אז יבין כי הוא ראוי' לכך דלוחה הוכיח השי"ת
 שיאלו ממנה מבחרי הכרואים וצוה מתבארים בסי'ד פירש"י
 ודרז"ל ע"כ ואצח היום אל העין היום ילאחי והיום בנחי
 מכאן שקפלה לו הארץ והוא ע"ד הניל [אצ"ה *] היינו היום
 ילאחי מכלל חרור והיום בנחי לכלל צרוך כן י"ל בדברי
 כ"ק ארמי זל"ה] ח"ש ר"א יפה שיחתן של עבדי אבות
 לפני המקום מחורתן של בני דבאמת יקשה על אליעזר
 עבד אברהם איך תלך זאת מלפניו הלא כ' בחורה לא תחמשו
 וכבר אמרז"ל צ"י גיביי [חולין לה:] כל נחש שאינו נחש
 אליעזר עבד אברהם וכו' אכל הא גופא קשי על אליעזר
 שהי דולה ומשקה מחורת רבו (יומא לה:) עיי' בחו"מ
 צ"י גיביי וא"כ נמלא שאין שיחתו יפה בזה אכל מחורתן
 של בני וזהו חורה שבעי' קרוי חורתן של בני ע"ד לא
 בשמים הוא ומדה זו אשכחן בחורה דהיינו שעי' החשוררות
 קון ה' שחורה ככתב דרשו רז"ל חלי חלין של הלכות
 (מנחות כט:) וזה בנחי הניל מזה שפיר מתבאר שיחתו
 של אליעזר וא"כ הא דיפה שיחתן של עבדי אבות היא
 מחורתן של בני דיוקא וא"ש בסי'ד :

ואבא היום אל העין. פירש"י ז"ל היום ילאחי והיום בנחי
 מכאן שקפלה לו הארץ אר"ה יפה שיחתן של עבדי
 אבות לפני המקום וכו' כבר פירשתי במק"א עיי' הנשך
 הענין וכו' יליד דקאמר אל העין ולא קאמר אל הבאר
 כבאידיך קרא וניל בסי'ד עפ"י מדרש כ"ו דורות האלי"ף
 קראה חגר וכו' ופירשתי בסי'ד עפ"י אוב"ח בק' צ"י
 צראשית צרא אלקים והיואל מדברינו דכיון דצראשית שצביל
חורה שנקרא ראשית ואנוי ולא יהי לך מפי הצורה דיוקא
שמענו משו"ה ה' הולך לצרא העולם צמד"ד וממילא

(* ח"ה הגה"צ פוהר"א י' ז"ל אבדק"ק אונגוואור.

כיון שא"ל להקיים צמד"ד הולך להסתפק מדכ"ר למדכ"ד
 ופירשתי בזה צראשית צרא אלקים את השמים ואת הארץ
 וכבר כתב"ו ביום עשות ה"א ארץ ושמים דודאי צבכהנה
 טפ"י מדכ"ד השמים קודמין ועפ"י הנהגה צמד"ר הארץ
 קדמה דכיון שניתן החורה יש להם לישראל מעלה עליונה
 ממכ"ש. ואקדים עוד מאמרז"ל כתיב עיני ה' אל זדקים
 וכתיב עין ה' וכו' וניל בסי'ד דבאמת הזדקים יכולין
 להקיים טפ"י מדכ"ד כדפירשו המפרשים כך עלה במחשבה
 לפני וכמו שפי' הסמיכות לעיני כל ישראל צראשית וכדאמרי
 נמי (צרכות יז:) הם זונים צרוע וכו' הא דהולך שיתוף
 מדכ"ר היינו משום דא"ל להקיים טפ"י מדכ"ד אכל אם
 גם בזה א"ל להקיים שוב נשאר על מחשבתו ית"ש ע"כ
 הרשעים מהפכים מדכ"ר למדכ"ד והנה עיני' צ"י עינים עין
 ימיני ועין שמאלו והיינו בזמן שחי' אינם מהוגנים אז ע"כ
 השי"ת משגיח כביכול על הזדקים צעין יומין של חסד ועל
 הרשעים צעין שמאל של מדכ"ד אז הוא צבחי' צ"י עינים
 משא"כ כשכס מהוגנים ואפשר עכ"פ להקיים צמד"ר
 אז הוא השגחה טפ"י מדכ"ד שיתוף מדכ"ר וחסד וכו' הוא
 צבחי' עין ה' אל יראוי' למיחלים לחסדו יראה הוא צחינת
 גז"רה וכו' בנימטרי' ומיחלים לחסדו הוא שיתוף חסד
 לדין משא"כ באידיך קרא כתיב עיני ה' אל זדקים וגו' וכתיב
 אח"כ פני ה' צעשו רע והיינו כדפרישית אז הוא צבחי'
 עיני כביכול והנה כבר פירשתי בסי'ד במק"א פסוק אוחה
 הוכח דכיון דיחק הוא בנחי דין ודקבא הוא בנחי חסד
 עיי' נעשה שיתוף מה"ד והחסד וממילא ראוי אותו זרע
 הוגל מזה לקבל החורה שא"ל כ"א באופן זה והיינו דאמר
 ואצח היום אל העין היינו בנחי עין ה' אל יראוי' שהוא
 שיתוף מה"ד לחסד כניל בסי'ד. וכזה נבין בהמשך בסי'ד
 ואקדים הא דקאמר האלשיך צפסוק' כן לה"א בשמים אשמי
 השמים הארץ וכל אשר בה' דחשיב מלמעלה למעלה ועפ"י
 פירשתי לעיל מאמר צראשית צרא אלקים את השמים ואת
 הארץ ושוב כתיב ארץ ושמים ולהניל א"ש ממילא מצואר
 ענין קפית הארץ. בחחלה ה' צבחי' השמים והארץ למטה
 מכל המדרגות ועיי' נתעלה הארץ למעלה נשגבה אפי' למטה
 משמי השמים והיינו צבחי' קפלה וזה מצואר הא דמצואר
 בסי'ד דר"ח ה' השמים ואת הארץ שהיק גושפנקא דחתיים
 צ"י שמיא ורעא וכו' שם קפית הארץ מרי' ואצח היום
 אל העין ולכאורי' השהיק היואל מפסוק את השמים ואת
 הארץ מוקדם ולהניל א"ש כיון דבאמת עתה קפלה הארץ
 למעלה א"כ ראוי להקדים רי' ואת הארץ וצוה דברי רש"י
 ז"ל מצוארין כמין חומר צקודש ואצח היום וגו' יפה שיחתן

צבי

ע"י מלאך אינו אלא לשעה והטעם יצונו דהנצחה לאדם היתה מפי יש לה להנצחה קיום לעולם, לכן בר צוה להם ע"י שליח, היינו שרו כמו שביארנו דנאמת לא נתקיימה ה' הרג הנקמה של לויתן שלא יפרו הרובים חמש מאות פרסה כמואר תנאים כעת צעולם.

יתלכו את הארץ וכו'. והנה גם ירצו, ופי' רש"י ז"ל, פרו לשון פרי, לפי שמחסרים אותם ולדין מהם זה הא' תינתן דגים ועופות שלדין זה שאין לדין אותו, למה הולך זה האדם, שהוא המונח ציורים, כי לא יתנדר, בתמי', כי הלא גם ילקלה, כמו שפירש רש"י ז"ל. דהרבה צפעם אחת, קשה, כי זה כי היות שמולידים תלומים, הרבה רובים שאין מולידים צפעם אחת הש"ת הלשון, ורצו", שזה משמע צ"ה, על דרך דליתא צוהר הק' כי לימד ואינו מחדש חידושי תורה זה לימד את התורה הק' ומחדש זה. ועיין צפי' רש"י ז"ל עה"פ, וכן טינים. (והרבה כתבנו מענין שהלדיק עושה, נברא ממנו מלאך שהל האדם ישנס שני מיני זה שאמר להם הקצ"ה, פרו — כי רש"י ז"ל, והכוונה, שהוא מוסב זה על הולדה של רוחניות, והיינו, שאמרנו לעיל, שמי שהוא מחדש לקיים שניהם על דרך האמת.

כל מעשה צראשית רק והנה טוב, י"ל, דליתא במדרש, מאד — זה כי כיון שהוא צעל צחירה. לכן צעולם, לא שייך לומר טוב מאד לא נצרך להיות צעולם, אך ציוס ו הירך שפיר לכתוב בו טוב מאד, ור.

נחלת

בראשית

צבי

ח

אשר נרא אלקים לעשות. הרבה דעו צפירוש פסוק זה. והנלפע"ד צעוה"ת צקינור נמרץ, דהנה ידוע צפי המחקרים, כי הנריאה הראשונה היתה חומר אחד ממוצע בין רוחניות וצין גשמיות, אשר נקרא חומר היולי, וצפי המקובלים נקרא אותו החומר תהו ובהו. ומאותו החומר יר ועשה הקצ"ה את עולמו, כי יצירה ועשה לא שייך כי אם גני יש מיש, משא"כ צריאה — שייך גני יש מאין. כן דעת הרמב"ן ז"ל. ולפי הקדמה זאת הכי פירושו: מכל מלאכתו, רז"ל, מכל המלאכה שעלתה צמחצת הקצ"ה צעת אשר נרא אלקים, היינו, אותו חמר היולי, אשר נרא יש מאין, לעשות, רז"ל, נכדי לעשות ממנו יש מיש, כל אשר עשה.

ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים וכו'. יש לדעת, למה שינה כאן הכתוב את לשונו, כי צראש הפר' כתב שמים קודם לארץ, וכאן הקדים ארץ לשמים? ונראה צזה, כי הנה ידוע שכל תכלית הנריאה היתה צריאת האדם. ולפי זה עד שלא נברא האדם היו העליונים העיקר. לכן מזכיר השמים תחלה. משא"כ לאחר צריאת האדם שאלו נעשו התחתונים, היינו האדם, העיקר. לכן שפיר מזכיר הארץ תחלה, יען שכבר נברא האדם.

וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה. מדקדקים על כפל הלשון: עפר ואדמה. י"ל פשוט, כי מצינו ג"כ שאפר קרוי עפר, שנאמר, ולקחו לעמאל מעפר שריפת החטאת. (ועיין בגמ' חולין פ"ח, ע"ג, ותוס' סם ותוס' צ"ה ח', ע"א, ד"ה הכי קאמר), ונכדי שלא נאמר שעפר זה הוא אפר או זה, כי זהו ג"כ נקרא עפר, שנאמר, ועפרות זהו לו, לכן כתיב עפר מן האדמה.

ויצו ה"א וכו' ומען הדעת טוב ורע לא תאכל. אמתו"ל, אין זו אלא ע"ז, ומה ע"ז שייך כאן? י"ל, דאמרו חז"ל, כל המורה צע"ז כאלו כופר בכל התורה כולה, ואדם הראשון ג"כ צהיותו עובר על מצוה זו הרי עבר וכפר בכל אשר צוה אותו הש"ת, לכן שפיר דומה לע"ז ושייך כאן מלת זו, דאינו אלא ע"ז.

ומעץ הדעת וכו' לא תאכל וכו'. יש לדקדק, כי להלן אצל העונש אומר, ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל ומי לעולם, ומדוע לא אסר עליו אז צאותה שעה שאסר עליו לצלתי אכול מעץ הדעת גם שלא יאכל מעץ החיים. י"ל פשוט, כי לא היה אז צורך לאסור עליו לצלתי אכול מעץ החיים, כי קודם החטא היה צנחית חי לעולם, ומה איכפת אם יאכל גם מעץ החיים, ואולם אחרי חטא עץ הדעת שנגזרה עליו מיתה, לא רצה הקצ"ה שיאכל אחר כך מעץ החיים, נכדי שלא להטעות את הנריות אחריו ויאמרו אף הוא אלוה, כמו שפירש"י צס המדרש, וק"ל.

ויקח אחת מללעותיו ויסגור צצר תחתנה. יש לדקדק: (א) למה לא צרא הקצ"ה את חוה כדרך צצרא את האדם, או את שאר צעלי החיים עפר מן האדמה, ולמה צרא אותה מללעותיו? (ב) למה לא צנה לאדם צלע אחרת תחת הללע אשר לקח ממנו, ומדוע סגר צצר תחתנה? אך צהיות כי הקצ"ה רצה

First it says
ע"י מלאך
The reverse -
why?
Man is
before now
created
is after
man created the
ע"י מלאך
Why mention
הוא וכו'
הוא וכו'

בראשית נראה כי קיום התורה ולא קם כוונה
 אשר ידעו כי שמים כי ולכל המורה הגדול
 אשר עשה ופנה לעיני כ"י כי זה האיש עשה לא ידענו
 מה היה לו האם שלא קם כעשה כ"י ויחז היה ערני
 מכל האדם וזוה עשה ונורה הגדול לעיני כ"י שהם
 האכזרים ועיני העדה שלא יתגלו וזהו עורה הגדול
 שהיירחו מהגדולה והגיאורה ועיקר הגיאורה צעין ולג
 כלאור גנה עינים ורחב לבב זהו מורה הגדול אשר
 עשה ופנה לעיני כ"י ומקיים בלי ונתחיל בני שהוא ל"ג
 וזהו בראשית ומתרגם בתכונתו כי החכמה מולין האולה
 והחז"ל בצויה חין החכמה מתקיימה אלא בני שומרים
 עלול כאלן וחי צדדי פי לו כיווס הוא כל המנהגה
 כידון בלש ע"ס ח"פ המ' ויהוסיע עמוד והסען עמוד
 על יומיו לטעט וכי ינער ר' נך הסען שלא זה אור
 מולל מלש וחי טען מה הירון הוא זה על קיערוו
 הסען חונס העצירות הם כקראים קנאל והמלטה ירין
 כדחי צדדי והנה הסען לא יכול לקוצר עליו כעשה
 איזה עצירה כי היה לדיק נמוד רק היה עומד על יומיו
 לטעטו רמו שקיערוו על המלטה שהם ויומין האדם שהוא
 היה בהם איזה סבי' וגיאות והקצי לו הקציה שקר הלא
 זה אור מולל מלש ואם היה זו גיאות הלא כיווס
 קילוסין היא המנהגה כידון בלש וזהו לירוף בראשית
 יח"ד בלש ע"י יתיר שאלה כידון בלש והחז"ל חין
 העולם מתקיים אלא בני שומרים עלולו כאלן חסדי
 בראשית כי האין הוא רלש הפולמוח כודע בשביל זה
 נראה כ"י :

המקיים הם צמיחה דבר שצמחים על וומרי לחרן
 והורה לה באבן ופולידה פרי שארן סוף נחי' סוקצה
 חונס ים כח ציד ישראל כעשפים רלוט לעסות גם עולין
 בחינה שמים שיעלה חפנוג ומה מלמטה עד שהשמים
 יקבלו המפסע מהם וים השמים שמים לר' רל' שהשמים
 בתחילה נריחו עשה חונס המייה שמים והארץ נתן
 לבני אדם חס יר' יעשו ואלך שמים ח"פ כי באשר
 השמים האדם ואלך חדשה אשר אי ששה עומדים לפי
 וכי כי זה נקראו שמים ואלך חדשה ששמים נעמים
 נחמה טקבא ועקנלים מאלך שהוא כדכורה ולחז"ל
 דהרי דו פרליפין נבראו הי חקני צריקם ומתכנה
 דכורה חקני ירשח ולכן צעה הגריחה כחיז שמים
 קודם שסם דכורה חקני צריקם ביום עשה ה' אלקים
 ונתעסס המתחכים אזי אלך קודם לשמים ונלמה חין זה
 נכה האדם שהוא שפייע לפולמוח עליונים כ"ח בחסדי
 הגדול עור לאדם שיכרע ילכו קד שכיכול הוא מפרנס
 לבניו ששמים וכן ב"ש שהוא חסדאל דנברוף סורי
 ששמים שסם דכורה נבראו קודם וניה שהוא חסדאל
 חקוד סורי שארן נראה קודם ורפני סבור כ"ח סנברי
 אלה השמים השמיים לאלך סננע סנריחה ועל האקד
 יכל הארץ להשפיע לשמים שריסם כ"ח נבראו וחי' צופר
 מילין דכורה מועמד מילין דטקבא עיזט לך כחי
 קורה לבי עליהם יעמוד יחיו ששמים נגתי דכורה
 וסם צעודה ולכן ריחה ישראל לשמים ואלך חדשה
 ששומרים לפי ק יעמוד ארעבם שרבו למיחה צדדי דכורה
 שהוא צעודה :

ברא חלקים וכי . הגה חלקים פירשו תקיף ונקל
 יכולת לכן סם חלקים צעילי סה"ן עולה ר"ה
 וצעילי אלפי"ן עולה אר"ן וסריהם עולה סוקף כננין
 האילוי של השמים שהוא קריא כה ח"ס שי"ן גי"ם י"ד
 וים ויילוי סה"ן כה ח"ס ח"ל"ף רי"ם לדיק פרי סמילויים
 עולה ג"כ סוקף כי עלה צעודה לנרום צעודה ח"פ
 הכחוש לה ששמים וזה האר"ן לבי מולל רלש שארן
 העולם מתקיים סיתף מדהיר למה"ד ובראו כי שם
 חלקים צעילי ידיו"ן עולה ס"ן סוכין נחמיים וע"י כלאר
 ר' הוא חלקים כי שם חוי' צעילוף ח"ה ג"ס סוף חלפ"ן
 סעולה ג"כ צחמיים כמו חלקים וזעו ביום עקוח
 חלקים וצדדי חזיר שם מלא על עולם מלא חזרו
 צה דנחילה כחי רק חלקים ופדר כחיז סוי' חלקים
 כיון שהעולם מלא חוי גם הסם חלקים מלא ועולם צ"י
 כמו חוי' וז"ס צריע ק"ען עוצה"ך וצחמיים גדולים
 חקב"ך כי זה עולה נחמייה לנרום צעודה סייח צסס
 חלקים צעילוי אלפי"ן וצעילוי סה"ן סוכיהם צחי' נגורם
 כ"ל צ"ס נגורי"ה עולה ריע קנין סעלה נכ"ס לנרום
 ציון וסכף סיתף ערשיר סנחאלח חלקים צדדי"ן סעלה
 נחמיים והק"י י"ד הוא רלש חנמיים סם חוי' וגם רלש
 לכל האחיזה סלי חסדי לכהו סוס ח"ה חללח חססם

בראשית נראה חלקים . ולהלן הוא אומר צום עשה
 ר' חלקים . גם כאן כחיז שמים קודם
 וסם חקדים חין לשמים . והנה ח"י נמרדס . צ"ש
 חומרים . שמים נבראו החילה ונה"ח חין כברה החילה
 חורד רפני חונה חני על מה נחלקו חנות העולם . סא"ר
 חומר סניהם נבראו כ"י . סכאור קורה לבי עליהם יחדי
 יעמוד להצין צדדי פליגי הוא כך דהגס לחז"ל **צום**
צ"ב כל מה שחקבים ברא צעולמו זכר וקצה בראם
 וסנה' חס חונס צעולמוח עליונים חין בהם סוף נבשום
 רק כלס רוחיות וחורות עליונים וי"ו סייך בהם הביטי
 זכר ונקצה כי כל העולמוח חקבלים ותשפיעים זה לזה
 והתשפיע הוא נחי' זכר עך חקבל שהוא נחי' נקבא
 חונס עוסיז עולם העפי' שהם החחוכים לכל הפולמוח
 וסם רק חקבלים מלמעלה ל"ל צדדי סם דכר ונורקח
 חונס סרע שארן חפנוג להשייה ציה ככיכול חפוס דכר
 כ"ח כפישראל עוסין רלוט חז כל העולמוח חקבלים
 מה' והעשג מהם חה חומר-ישראל עפרסין לחינים
 סנשמים : סכאור חכו ע"י לחלקים סוחסין סק צעולה
 של מולה והנשייה זו סם צחיות פרנסה שהם עשפיעים
 חפנוג לכל הפולמוח נחורחם ומלחם וי"פ השמים
 שמים לר' וסוף כסל לסון דחוליל חקדים לר' חונס
 נראה כ"י :

צורות
השמר
הגויס
יאות
ערים
הנדיל
הנדיל
ארץ
מסיים
לך זה
ייכיה
קני
מציה
כ"ג
לצ"ד
שהרג
גלוה"ר
לא לא
ישראל
יהן לך
הי זה
קניזי
ר"ן עד
הפרשה
הזה
בפרשה
צאור
[י] ע"כ
בהחלת
הנהים
ישראל
עריהם
יארע
בבולך
(ע"ש
צ"ג ב'

נהוריש לך גם קיני וקניזי וקדמוני, יגערך בתחלתם להוסיף ערי מקלט מעטם שיטבו שם האומות האלו, ומסיים ולא יספך דם נקי בקרב ארץ אשר ה' חלקך ונתן לך, כי האויר קדוש, ואם יספך ח"ו וכה' עליך דמים פ"י מחטא הדיונים ועיוות הדין כמ"ל.

כי הלא נמנחמה. במדרש ילקוט כהני למענה לא החום עינך אם אחי חם על עדים זממים יצואו אויבים נמלחמה, עמ"ש מורי בהפנאה ז"ל. והפני"ד על פי מה שאמרו הז"ל פ"ק דמגילה [ו' ע"א] בפסוק [תהלים ק"מ ע'] זממו אל הפק, שהתפלגו יעקב אבינו ע"ה שלא יתיר זממו של עשו הרשע בזמם והושב כל היום ענות רעות, ע"כ אמר אם לא יעשה לעדים זממים כאשר זמם יתיר זממם של אויבים וילאו למלחמה, והוא פשוט לפענ"ד.

*מי האיש אשר צנה בית וגו'. אמרו בגמרא [סוטה נ"ד ע"א] למדה תורה ד"א בתחלה יצנה בית ואח"כ כרם ואח"כ יבא אשה, ובתוכחה [נהלן כ"ח ל'] כהני צהיפך שיהי מעשיהם מקונקליה, והרמב"ם צ"ה דיעות [פ"ה ה"ה כתב] בתחנה כרם ואח"כ בית ואח"כ אשה, וקשה מהש"ס, ונכאורה י"ל דהקרא מיירי מלא חלנו היינו צנה הרביעית, וא"כ כבר נטעו ג' שנים קודם, וא"כ פס"ד י"ל כהרמב"ם ההנטיעה קודם בנין בית, אבל בשון הגמרא קשה כד.

מי האיש וגו' בית כרם ואשה. והרמב"ם [ה' דעות פ"ה ה"א] הקדים כרם לבית, מפני שבתוכחה נאמר 'אשה תארש בית תצנה כרם וכו', שנקללה הכל מהופך, ש"מ שהי ראוי להקדים כרם לפרנסהו קודם לבית. וקשי קראי דהכא, עיין כ"ג, ובצר כתבתי צנה כמה פעמים. והנה לנו סומכים על ר' נהוראי סוף מס' קידושין שאמר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד בני אלה תורה, והיינו כדברי רשב"י ר"פ כ"ג מד' מברכין, ור' ישמעאל הקשה הא כתיב [לעיל י"א י"ד] 'ואספת דגנך' ונ"ל בזמן שישראל שרוים על אדמתם מורה לאסוף דגנך לא לצורך פרנסתו, לזקוק דברי רשב"י ודברי ר' נהוראי, אלא משום מלות ישוב אי"י, ומש"ה ה"י בועז זורה גורן השעורים [רות ג' ב'], ואלישע שנים עשר אמים לפניו [מ"א י"ע י"ט], ולא לבד עבודת קרקע אלא לימוד כל האומנויות משום ישוב וכבוד אי"י שלא יאמרו לא נמלא בכל אי"י סנדלר ובנאי וכדומה ויציאות מארצות רחוקות, ע"כ ה"י לימוד כל אומנות מורה, ורשב"י ור' נהוראי מיירי כשאנו מפוזרים בין האומות ויש בהם אומנים מרובים ולא צריך לנו,

והעוסק בהם הוא לכמילא לו פרנסתו, ע"כ מניח אני כל אומנות ואיני מלמד בני אלה תורה כה). וע"כ כשעושים ראונו של מקום שנוטעה אינו לפרנסה אלא למורה, כ"כ בית קודם לכרם, אבל בתוכחה שאינם עושים כרש"י והכרם הוא לפרנסתם ה"י [להם] להקדים כרם לבית, הלא שצטענו ינהג והכל מהופך, ומזה למד הרמב"ם שצ"ה מי שאינו כרש"י ונהוראי יקדים כרם לבית כו).

ארש אשה ולא לקחה. כן הוא סדר הקרא בית כרם ואשה, וכן סידר ש"ס בסוטה [מ"ד ע"א], ורמב"ם צ"ה דעות [פ"ה ה"א] סידר כרם קודם בית, וילוף מפ' תוכחה [להלן כ"ח ל'] אשה הארש בית תצנה כרם ה"ה, כלומר כל מעשיך יהיו מהופכים, ש"מ סדר הנכון היה כרם בית אשה. י"ל צ"ה עורכי מלחמה מדצר עם לדיקוב גמורים כרש"י והצריעו ועמדו זרים ורעו לאנכס [יב"ט ס"א ה'], ע"כ בתחלה צונה בית היינו צהמ"ד, ואח"כ כרם לפרנסתו, משא"כ בתוכחה שלא עשו ראונו ואז ה"י צריכים לדאוג דאגה פרנסה וכרם קודם לבית, ושוב כשבא העונש נהפך מעשיהם.

ילך וישוב לביתו ולא ימם אה לבד אחיו כלצנו. הנה כן החוזרים אינם שבים לביתם אלא מתקנים הדרכים [ספרין], ואפ"ה כהני ישוב לביתו לצורך ביתו, וגיני שמחשבתו על כרחו לאשהו, אבל הכא גבי רך לבד לא שייך ישוב לביתו. ויש לפרש מי שרך לבדו מעבירות ישוב לביתו בתשובה, ולא ימם לבד אחיו כלצנו, כי אז יכה ממחטיאי רבים ואין מספיקים צידו שוב לעשות השובה [אצוה פ"ה מ"ח], ע"כ ימחר לשוב בתשובה ויחקבל.

כה) וז"ל מרן בחי' סוכה צ"ב א' ד"ה דומה: 'נלע"ד רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגנך אלא בא"י ורוב ישראל שרויין על אדמתו, שהעבודה בקרקע גופה מצוה מש"ס יישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים, ועל זה צ"ה התורה ואספת דגנך, ובעזו זורה גורן השעורים הלילה מש"ס מצוה, וכאילו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה, ה"ב לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה, ואפשר אפילו שארי אומניות שיש בהם יישוב העולם הכל בכלל מצוה, אבל כשאנו מפוזרים בעו"ה בין אומות העולם וכל שמרבה העולם יישוב מוסיף עבודת ה' חורבו, מודה ר' ישמעאל לרשב"י, ועל זה אנו סומכים על ר' נהוראי וכו'".

כו) ראה עוד במאמר הסמוך.
כז) בספר הזכרון ע' י"ז מובא ישוב זה ביתר ביאור ודל: "והנלע"ד כשנדקדק בלשון הקרא כי תקרב אל עיר להלהב עלי' וקראת אלי' לשלום, י"ל כך, דמסתמא כל עיר הסוגרת

ש'אמרו בגמרא (סוכה לט, א) משה שפיר ק'אמרת, רק משה היה תמיד דבוק בשכל האמת, ואנחנו לא נדע, ואולי לפרקים, כשתחיל רוח ה' לפעמו עלינו, נוכל להצין זה כמ'צין מחט סדקית".

ונמצא כשנכיר זה שאנו כאין באמת, ונדמה לנו שאין בעולם זולת השי"ת כמו קודם הצריחה, אז יש להשי"ת כביכול תענוג האמיתי שמקוה מאתנו, כדמיון האז ואם שמקוים להוליד צן ולשאתו על זרועם, כך יש להשי"ת כביכול תענוג מצינו שבאים לזרועותיו ולנשיקה ולדביקה מח"ס 1234567 כנזכר לעיל (אות ה).

→ וזהו ש'אמרו (כתובות ה, א) גדולים מעשה נדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, ואמר ר' דוב בער ז"ל מפני שצריחת שמים וארץ היה השתלשלות יש מאין, מירידה מעליון לתחתון, ונדיקים צמעשיהם שמפשיטים את עצמן מגשמיות, וחושבים צהשי"ת תמיד, ורואים ומצינים ומדמים באמת שהוא" כאלו היה אין - כקודם הצריחה, נמצא מחזירים מיש לאין, וזה יותר פלא להעלות מתחתון לעליון, כמו ש'אמרו בגמרא (מעיים כה, א) גדול הנס האחרון מן הראשון, כי מן השמים מיהב יהצי משקל לא שקלי".

ש'אמר הכתוב (נחמיה ט, ו) ואתה מחיה את כולם, מה שאין כן מי שאינו חושק להשי"ת צמחשנתו, אינו רואה כי אם הגשמי, אף על פי שאם יזכרוהו וישאלוהו יאמר שהשי"ת מחיה את הכל, אף על פי כן אין הוא דבוק צוה, והצן היטב מן המשל הזה הדומה מאוד לנמשל.

ונמצא אם נזכה לזה הדביקות נחשוב על עצמינו ג"כ כן", כי אנחנו אין צלתי השי"ת שמחיה אותנו, הוא המצוי וזולתו אין עוד.

אוצר החכמה

וזהו ש'אמר הכתוב (נחמיה טס) אתה הוא ה' לנדך אתה עשית וגו', ולכאורה אתה פעם צ' מיותר, אלא שהוא מאמר צפני עצמו, אתה הוא ה' לבדך, ר"ל אין עוד בעולם רק השי"ת כנזכר לעיל (אות יא) צס השל"ה, ואחר כך אמר דבר אחר אתה עשית וגו'.

ועל זה אמר משה, להיותו] דבוק מאוד צהשי"ת וחור"י זה מאוד צהכרה גדולה, (וענין הכרה שאני כותב, ובחובת הלבבות כותב גם כן כמה פעמים הכרתו החזקה או החלושה, אצאר לך אי"ה ענין מלת הכרה להלן (אות כא-כב)), אמר (שמות טו, ז-ח) ונחנו מה, וצכל אדם יש צחינת משה, דהיינו השכל האמת שמחפורר צו לפרקים, כמו

נג. פי' לא רק על דברים שחוצ' מאתנו, אלא על עצמינו וגופינו נחשוב ונבין ג"כ כן. נד. פי' שלא שכח מזה אף לרגע. נה. זה לשון רש"י בעירובין נג, א: "מחט שתופריך בה סדקי בגדים והוא דק ביותר" ורצ"ל מעט מן המעט, עיי' מגילה יט, ב. נו. האדם. נז. זה לשון הגמרא: אמרה ליה דביתהו נלרבי חנינא בן דוסאן, עד אימת ניזיל ונצטער כולי האי, אמר לה מאי נעביד, בעי רחמי דניתבו לך מידי, בעא רחמי, יצתה כמין פיסת יד ויהבו ליה חד כרעא דפתורא דדהבא, חזיא בחלמא עתידי צדיקי דאכלי אפתורא דדהבא דאית ליה תלת כרעי, ואיהו אפתורא דתרי כרעי, אמר לה ניתא לך דמיכל אכלי כולי עלמא אפתורא דמשלם ואנן אפתורא דמחסר, אמרה ליה ומאי נעביד, בעי רחמי דנשקלינהו מינך, בעי רחמי ושקלוהו, תנא גדול היה נס

בדרך טוב ואינו מרגיש בו, זהו בנוקבא דתהומא רבה ב, ב) שיודע בעצמו שאינו נוהג בדרך טובה ומכל מקום הולך בדרך ההוא ואינו מתפלל על עצמו, ג) שיודע שאין הולך בדרך טובה ומתפלל להשם יתברך שיעזור לו, זה עושה יחוד וכו' יעוין שם:

[תולדות יעקב יוסף פרשת צו דף פ"ג ע"ד]

ד. וקדשתם את שנת החמשים שנה וגו', סוד שנת החמשים שעולה לכאן ולכאן, שהוא בסוד שער הנ' מחמשים שערי בינה, מבואר לעיל בפרשת משפטים את כ"ג עיין שם:

את ק"מ שזהו שני

היא רמזו להארצייות

Mundane is also מן ה' If learning about it is alien in his eyes, all the more so doing it!

ה. וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך וגו', עסק משא ומתן הוא גם כן עבודה ותורה, כי כמה דינים יש על זה, ואמר הרב הבעל שם טוב עליו השלום נשמתו בגנוי מרומים, כי אם האדם הלומד את התורה לשם הבורא ברוך הוא, למשל אם לומד המשנה (ובכא מציעא דף ק' ע"א) המחליף פרה בחמור, הוא חשוב מאוד לפני הבורא ברוך הוא, כל שכן אם עושה הדבר ומחליף פרה בחמור, ומנהיג עצמו בזה על פי התורה, וודאי יותר חשוב עבודה מעולה, כי בכל דבר שיש בעולם הכל לא בראו אלא לכבודו, וכל דבר קטן וגדול אינו מתנהג כי אם על פי התורה, אם לא באומות שמתנהגים על ידי מזלות, ומכל דבר יכול לעבוד את ה', ולהכיר נפלאות הבורא ברוך הוא, ושכל העליון ישיג מתוכו, וגם כן בפשוט, אם מתנהג על פי התורה, דהיינו איפה צדק ומדה צדק ומאזני צדק, הוא גם כן מקיים מצוה, ואמרו ז"ל (קדושין דף ל"ט ע"ב) ישב ולא עבר עבירה וכו', ואם כן כשמתנהג כן, אזי הוא עוסק בתורה תמיד, אפילו בשעה שעוסק בסחורה:

[מאור עינים למסכת שבת ד"ה נשאת ונתת באמונה, וכן הוא בספר ליקוטי מוהר"ן סוף חלק א' עיין שם]

ו. גאולת עולם תהיה ללויים, פירוש הלויים נקראים בחינת ממוצע, שהוא בחינת הדעת והרוח, כמו שנאמר בשם אדוני אבי זקיני זלה"ה, וכמו שראיתי בכתבי הגאון החסיד מוריני הרב יעקב יוסף עיין שם, והם גואלים את העולם:

[דגל מחנה אפרים פרשת אמור]

מקור מים חיים

בקצת יראה [דוחה הכל] שאין אני והוא יכולים לדור במחיצה אחת [כדאיתא בסוטה דף ה' ע"א], וכן הוא בספר אור תורה ברמזי שיר השירים: ב) שלשה מדרגות הללו מבואר היטב לעיל בפרשת בראשית את ע"א, אבל ד' סוגין הנשארים לא מצאתי עדיין מבואר בשום מקום:

ה אחת שהיה לה ביצה טהרה גדולה, שסברה ית לה פרה על ידי זה, לא ביצד שתשים הביצה ביד האפרוח, ומן האפרוח יאצחוים וכו', ובאמצע הביצה הנ"ל נפל הביצה יא וכו', כן הוא המשל החדע ומשתדל לעלות כד כאן לשונו: ה. ה' ע"ב שביאר יצה הנ"ל בגנות מי ה' יתברך, וזה לשונו, ה' ואינו ראוי לכתבו, הנבשל, מה שהעולם ה' ביצה ואמרה מזה ה' בתחלת לימודו אומר י' יבחת שיש לו גאווה